

Лариса Лебедівна

**ОДВІЧНИЙ ПОШУК ГАРМОНІЇ
(ТРИ ІПОСТАСІ О.КОБИЛЯНСЬКОЇ В ОПОВІДАННІ
“VALESE MÉLANCOLIQUE”)**

У листі до Осипа Маковея в жовтні 1897 р. Ольга Кобилянська писала: “Часом мені так, якби в мені жили дві істоти. Одна, що думає практично, на котру можна ся зі всіма справами спустити, що варить їсти [...] робить всяку християнську роботу, а друга — то є погана “мімоза” — і шукає вибране життя. *Спокій, гармонію, тонкість, красу* — і в’яне, як не може все найти, а як найде, то дуже щаслива”¹. Пошуки “гармонії” супроводжують письменницю усе її життя. Маючи велике бажання вчитися, розвивати свою особистість і тим самим давати “поживу” для душі, вона боляче переживала обставини, які заважали здобувати освіту у вищих школах. “Неустанна туга вирватися з зачарованого кола домашнього одностайного життя” (5, 236) надавала снаги до творчої самореалізації. Можливо, саме тому героїні О.Кобилянської також прагнуть реалізації своєї творчої природи, шукають “гармонію, тонкість, красу”, щоб почуватись “щасливими”.

Великою популярністю наприкінці XIX ст. користувалось одне з перших оповідань О. Кобилянської “Valse mélancolique”, надруковане в українському варіанті 1898 р. “... Я думаю, — писала авторка в листі від 17 лютого 1898 р. до О. Маковея, — що моя заслуга се та, що мої героїні витиснули вже або бодай звернуть на себе увагу русинів, що побіч дотеперішніх Марусь, Ганнусь і Катрусь можуть стати і жінки європейського характеру, не спеціально галицько-руського” (5, 321). Її героїні — не витвір письменницької фантазії, а реальність рубежу століть, що ніс багато відкриттів у різних галузях науки, зміни в суспільних устроях, емансипацію. Тому ця “нова реальність” мусила посісти своє місце і в літературних творах.

У своїх автобіографіях, листах О.Кобилянська часто повторювала, що її твори дуже особистісні, автобіографічні. Позбавлена волею обставин активного зовнішнього життя, письменниця заглиблювалась у себе, тому й виходили з-під її пера талановиті твори майже “без подій” зовнішніх, але насичені багатим емоційно-духовним внутрішнім життям. В одному з листів до Осипа Маковея вона писала: “Не шукайте в ній (Августі Коханавській. — Л.Л.) малярку з “Valse mélancolique”. Щоправда, я дещо взяла з її життя — дрібниці, але в неї нема того рішучого характеру, що в *дикої малярки*” (5, 405). Справді, цю рису Ольга Кобилянська взяла в зовсім іншої своєї товаришки, яка колись давно прислужилася до того, щоб Ольга стала саме українською письменницею. Це — Софія Окуневська. У статті “Доктор Софія Окуневська - Морачевська”, присвяченій світлій пам’яті талановитої жінки, О. Кобилянська згадувала: “В поведенні і відносинах (до чужих) більше *гордо-дика*, як несмілива” (5, 174). У своєму оповіданні письменниця використовує ще одну рису Окуневської: “Я знала її гру. ...І можу сказати, що більше укінчену техніку і вправу я чула, але рідко коли; а от глибшого відчуття — ні. Музиці “була *віддана цілою душею*” (5, 176).

---

¹ Кобилянська О. Ю. Твори: В 5-ти т. — К., 1963. — Т. 5. — С. 304. Далі цитуємо за цим виданням, вказуючи в тексті том і сторінку. Тут і далі підкреслення наші. — Л. Л.

Порівняймо з текстом оповідання: “...Я привикла віддавати музиці самі необмежено-свобідні почування” (2, 378), — каже Софія, душа якої “немов складалася з тонів і була сама олицетворена музика” (2, 362). Отже, образ Ганни — збірний, як і образ Софії, прототипом якої великою мірою послужила також нещаслива доля Рози Топольницької — талановитої танцюристки, про яку письменниця залишила таке враження: “...Щось ліпшого і шляхотнішого не можна собі представити... Вона побожна і тиха, як ангел” (5, 326—327). Але найбільше Ольга Кобилянська захоплювалась Ольгою Устиянович, дочкою священика-поета, товаришкою з дитячих літ, яка стала прототипом Марти в оповіданні “Valse mélancolique” і яку називала “Мартухою”, повною доброти і чуття.

Хоч і надихали Ольгу Кобилянську до написання “Valse mélancolique” реальні особи, твір цей є особистісним найбільшою мірою в тому, що на різних рівнях відображає *духовні складові особистості* самої письменниці. Її героїні відчували музику саме так, як вона: “...Музику люблю пристрасно, і вона має на мене дуже сильний, майже потрясаючий вплив”, — писала О.Кобилянська в одному з листів до Ф.Ржегоржа від 17 січня 1898 р. (5, 316). Вустами своїх персонажів авторка розповіла публіці, загалу, що вона багатогранна, талановита особистість, яка потенційно має здібності до малярства, музики і слова, але не має можливостей вивчитися. Дуже болісно розпрощалася з музикою ще в дитинстві, від малярства відмовилася в юності. Єдиним, отже, залишилось слово, як таке, що не вимагало матеріальних витрат. Слово давало розраду, але музика і тепер забирала спокій. Коли героїні оповідання Софії приходить лист від дядька, який відмовляє дівчині у фінансуванні подальшого навчання, О.Кобилянська пише: “Обі ми знали, що одно життя зломалося” (2, 397). Песимістично, бо це було якраз особистою драмою Ольги та її сестри-музикантки. Вони мріяли вчитись, але не могли, бо їх батько, давши освіту синам, вважав, що дочки повинні думати тільки про заміжжя. І письменниця добре розуміла, що “інтелектуальна свобода залежить від матеріальних умов”, брак яких постійно відчувала її родина, а також “...жінка мусить мати гроші і власну кімнату, якщо вона хоче щось писати”².

Власну мрію про освіту й творчість письменниця зреалізовує уявно в оповіданні “Valse mélancolique”, наділивши героїнь своїми почуттями, думками, поглядами на життя. Втім не слід забувати, що художній твір означає більше, ніж особиста доля митця, бо “відповідає психічним потребам суспільства, в якому живе автор”, “незалежно від того, усвідомлює він це, чи ні”³.

Ганна, Марта і Софія, які живуть у світі музики, мистецтва і прагнуть задовольнити ненаситну жадобу краси, гармонії, є артистичними натурами європейського типу. “Valse mélancolique” — це спогад Марти про чудові роки молодості, дружбу, навчання, душевні радості й страждання трьох дівчат, які приїхали в місто здобути освіту і зреалізувати свої духовні потреби. Це та бажана ситуація, про яку мріяла на той час і Ольга Кобилянська, і багато талановитих жінок, що через нерозуміння суспільства й бідність назавжди залишились тільки домогосподарками.

Одним із центральних образів є музика, яку особливо цінували романтики, бо світ звуків, на їх думку, здатен відтворити внутрішній світ особистості в усій повноті та багатоманітності. Музикою починається і нею закінчується оповідання. Вона — та центральна нитка, що з’єднує і прагне гармонізувати все, що діється навколо. “Вона (Софія. — Л.Л.) вічно шукала гармонії, — відзначає у вступі оповідач. В людях, в їх відчуженні, в їх відносинах до себе й до природи” (2, 362). У пошуках гармонії перебували також Ганна та Марта.

Ганна — емоційно-бурхлива, “гордо дика”, “дразлива і химерна, коли малювала, була в щоденнім житті наймилішою людиною”, в побуті “була претензійна і розпечена”. “Збудована була прегарно” і мала добре серце. Різні за характером, поглядами на життя та вихованням, Ганна і Марта дружили ще змалечку, бо взаємодоповнювали одна одну.

² Вулф В. Власний простір. — К., 1999. — С. 104, 6.

³ Юнг К. Психологія и література // Психоналіз и искусство. — М., 1996. — С. 52.

Марта — розважливо-сентиментальний психологічний тип, втілення доброти, любові, покори й ніжності дружини-матері, “обнімала б цілий світ”, як каже про неї подруга. Проявляючи вольові якості та далекоглядність, Ганна “панувала” над Мартою, “яка могла розпоряджувати своєю волею так вповні, як вона, і супротивитися їй”, та “не чинила сього ніколи”, бо не просто любила Ганну, а й усвідомлювала, що не може здобути “своїм міщанським розумом” на такі “новітніші” думки.

Взаєморозуміння у стосунках, здавалося, цілком могло б задовольнити дівчат, та вони, все ж, відчували, що для *повної гармонії* потрібен хтось третій. І Ольга Кобилянська подає нам того третього як Софію — чуттєво-меланхолійну, “*type antique*” (античний тип), врівноважену, горду, непокірну, вольову й водночас — лагідну, ніжну, вразливу, мовчазну, із “смутними” очима. Ганна з Мартою попросили дівчину залишитись у них, бо саме тоді вони “творили б викінчене тріо” (2, 378–379).

Зауважимо, що ідея гармонійного життя трьох дівчат тривалий час займала свідомість О.Кобилянської. В листі до О. Маковея від 21 лютого 1898 р. вона пише: “Сими днями дістала я звістку, що батько третьої моєї товаришки помер. Дуже мені жаль тої дівчини, вона одна з тих, з котрими я жити задумую. Ольга Уст[иянович], відтак вона (Роза Топольницька. — *Л.Л.*), і я. Се таке тріо перед шістьма роками зав’язалося” (5, 326). Трохи пізніше, в листі до Василя Стефаніка від 25.07.1898 р., письменниця також нагадує про свій намір: “Я маю вже дві пречудні товаришки, що будуть зі мною жити” (5, 351). На жаль, з волі обставин, плани О.Кобилянської так і не здійснилися в житті, але вони стали художньою реальністю, яка і тоді, й тепер надає снаги тим поколінням жінок, які прагнуть зреалізувати свої здібності. “Коли останемося незамужніми жінками, — говорила О. Кобилянська устами Ганни, — то будемо також разом жити. ...Потім най надходять на нас ті страшила, якими лякають перед незамужністю, як — самотність, безпомічність, дивацтво і т. ін. Ми не будемо самотні” (2, 364), бо матимуть ще й улюблену працю.

Якщо Марта — “неушкоджений новітнім духом тип первісної жінки”, як вважає Ольга Кобилянська, патріархальної, народницької, повної “покори й любові”, але не з виховання, а з “природи”, у своїй сутності, то Ганна і Софія — продукт цивілізації, “новітнього духу”, емансипації. З дівчини могла би зробити дружину і матір лише любов (це було б “дальшим розвоєм наших істот”). Саме тому вони ближчі між собою за духом, світовідчужанням, їхній мікрокосм спрямований на здолання інших завдань: у Софії — знайти, виразити себе в музиці, відшукати гармонію, рівновагу в усьому, але, передусім, у власній душі; у Ганни — стати майстром пензля, віднайти у житті “елеганцію” і “красу”, утвердитись у незалежності від чоловіцтва (західний тип феміністки), довести, що жінка — сильна і може виховати та забезпечити дитину сама.

Аналізуючи щоденники, біографії, статті, листування О.Кобилянської, бачимо, як письменниця вповні увібрала в себе психологічні характеристики трьох дівчат, а точніше, наділила їх “собою”. Вона — і бурхливо-емоційна, як Ганна (у дитячих забавах, гонитві за лошам тощо), і розважливо-сентиментальна, як Мартуся (у своїй саможертвній любові до матері, батька, братів та ін.), і чуттєво-меланхолійна, як Софія (мала “великі смутні очі”, була “замкнена, дуже маломовна”) і вразлива.

Психологічні характеристики трьох образів, які символізують собою *єдність трьох мистецтв* (малювання, музики і слова), є рисами світогляду Ольги Кобилянської, яка гармонійно поєднала їх у собі. Любила малювати і споглядати як художниця все гарне, особливо первісну красу природи: “Прекрасна і сильна, дико-романтична природа моєї батьківщини стала яким то світом моїм, котрий голубив і годував заразом голодну душу мою” (5, 216). Глибоко відчуваючи музику, отримувала насолоду не тільки від слухання музики, а й від “шепоту” дерев та співу цвіркунів. А словом могла виразити себе якнайкраще: не вміла “красно”, вільно розмовляти (особливо при сторонніх), але могла легко виливати свої почуття й думки на папір.

Аналізуючи психологічні типи дівчат, підкреслимо, що Ганна “домінувала” над Мартою. Це виявлялось і в тому, що вона (як і Софія потім) називала Марту “жінкою”, виявляючи

при тому вольові якості чоловіка. “Мабуть, за те любила вона мене й називала своєю “жінкою”.., що “...я любила її безгранично, пристосовувалась до неї без надумання...” (2, 365). Тут О.Кобилянська розділяє характери за статями не фізіологічно, а за усталеною суспільною думкою, що все вольове, горде, самостійне є мужністю, а все ніжне, пластичне, безпомічне є жіночністю. Насправді ж авторка нам показує, що *гармонійна особистість* має поєднувати в собі мужність, жіночність і красу в любові. Письменниця неодноразово пише, що вона хотіла б реалізувати себе “вповні”, тобто і в творчості, принісши тим користь суспільству, і в коханні, і в материнстві. Але поєднати все це в тих умовах не змогла, бо поставлена була перед вибором. І вибрала “штуку”, мистецтво, вдосконалення власної “сили духа”, хоч це принесло їй чимало страждань.

Ольга Кобилянська не випадково подає спочатку у “Valse mélancolique” два образи (Ганну і Марту) як дві взаємодоповнюючі протилежності, а потім вводить третій, як символ гармонії між трьома проявами душі. Символом поєднання зовнішньої і внутрішньої краси стала Софія.

Дівчата любили одна одну як сестри, як матері люблять своїх дітей, виражаючи кожна своє почуття відносно власного темпераменту. Софія і Ганна — свідомо (вони у своєму житті переважно керувалися розумом), а Марта несвідомо, інстинктивно, за “велінням серця”. “Артистка залюбилася в ній (Софії. — Л.Л.), мов мужчина”, тобто виявляючи свої почуття активно і навіть агресивно, бо “здавлювала її своїм щирим, але на її, Софії, істоту забурливим, заголосним, занадто виявленим чуттям!”. Марта ж любила обох “без мотивів”: “Ніхто з них не жадав сеї любові від мене, як чогось вищого, святішого в житті, але я сама подавала її їм” (2, 383). Це була *любов трьох сердець, гармонія духу*, яка проявлялась на різних планах кожної особистості образу зокрема й особистості письменниці загалом. Докладний аналіз світогляду О.Кобилянської дає нам підстави відкинути припущення про лесбійські фантазії, які виявила у своєму дослідженні Соломія Павличко⁴, оскільки “духовно розвинений тип”, яким була повістярка, шукав *гармонії у поєднанні жіночого і чоловічого начал*. Тому героїні її творів кохають і страждають від кохання до чоловіків; тому письменниця сама багато раз закохувалась і страждала від розчарувань (згадаймо розрив з Осипом Маковеєм тощо); тому Ольга Кобилянська раділа за своїх товаришок, в яких склалося щасливе кохання (зокрема, за Лесю Українку та К.Квітку), які відстояли своє почуття: “Се комусь чорненькому так страшне подобалось, і він був такий гордий на когось біленького, що той поставив своїм вчинком правдивій любові такий монумент, що був би не знає що зробив” (лист до Лесі Українки від 22 січня 1908 року. — 5, 602).

В оповіданні “Valse mélancolique” О.Кобилянська подає два протилежні погляди на кохання і сім’ю. Перший — феміністичний, другий — патріархально-народницький. Саме цей, перший, новий для тогочасної української суспільності, привернув до себе особливу увагу. Її героїня Ганна не просто проповідує “вільну любов”, де чоловікам відводиться другорядне місце: “Будемо мати своє товариство, розуміється і мужчин, бо без мужчин — монотонно, — і будемо собі жити по душі” (2, 364–365). Вона вважає себе самодостатньою, бо може дати раду не тільки собі, а й синові: “Я заробляю сама на нього, і він — мій” (2, 399). Але Ганна не була чоловіконенависницею, вона хотіла кохати: “То буду любити. ...Полюблю живий образ” (2, 375), але не за рахунок своєї творчості, бо “се щось таке велике, сильне, що особисте щастя мізерніє перед тим” і “заглушити в собі той світ, щоб жити лише для одного чоловіка і для самих дітей ... неможливо” (2, 375).

Інша справа Марта — втілення жіночності та самопожертви. “З уст видно, що цілувалася б з кождим хлопцем, коли б хоч трохи був гарний і ...“порядний”, — характеризує її Ганна і критикує за те, що хоче “чим скоріше голівку під очіпочок пхати” (2, 374, 382). Але саме ця жінка-матір на той час найповніше могла зреалізувати себе, тому О.Кобилянська

---

⁴ Див.: Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. — К., 1999.

неодноразово повторює у “Valse mélancolique”: “Царство на землі належиться все-таки тобі” (2, 367). Людей “духу” (Ганна, Софія), як вважала письменниця, ще дуже мало, більшість людей “любіві” (Марта), яких легко може зрозуміти традиція, загал. *Люди духу — це люди майбутнього*, тому вони (як і сама Ольга Кобилянська) часто не прийняті, не зрозумілі суспільством.

З особливою трагічністю описує письменниця нещасливу долю Софії Дорошенко. Дівчина покохала хлопця, — пристрасно, усією душею, але його злякала та глибина і широта почуттів, з якими зустрівся вперше. “Є рід любові в жінок..., на якій мужчина ніколи не розуміється. Вона для нього заширока...” (2, 389). Софія важко переживала стрес розлуки, бо відчувала: “Був мені потребою, щоб я стала викінченою і щоб багато дечого, що спало ще в мені, збудилося. Мав стати сонцем для мене, щоб я розвинулася в його світлі й теплі вповні...” (2, 389). Тобто О. Кобилянська нам показала, що вони двоє, освячені духом любові, могли б творити ту *святую триєдність*, до якої рветься душа кожної людини, усвідомлюючи це чи ні. Саме розрив уже знайденого цілого не дав дальшого розвою, а призвів до загибелі. Не випадково з трьох дівчат помирає Софія, яка символізувала якісно інше почуття любові, ніж Ганна та Марта. Це було втіленням *вселенської любові*; глибокої і широкої, яка увібрала в себе *любов-фатум* до мистецтва Ганни, *любов жінки-матері* Марти і *любов* до усього живого на цій землі, дарованого Творцем. Письменниця показує нам, що у цьому недосконалому житті поки що не знайшлося місця для гармонії душі, яку вона сама шукала “в людях, в їх відчужанні, в їх відносинах до себе й до природи...” (2, 362).

Софія помирає не від стресу через розірвану струну, як гадає Марта, і не через відмову дядька в допомозі вивчитись на музиканта, як думає Ганна. Причина ховається значно глибше. Печать смерті покладена письменницьким пером ще тоді, як, знайшовши одне одного, дві половинки розійшлися. “Він” відчув трагічність свого кроку пізніше, “коли стратив цілком первісний характер своєї істоти” і “побідний дух” (2, 390). Вона ж це усвідомила зразу: “З того часу перестала я в душі сміятися” (2, 390). Втрачений дух любові і гармонії позбавив героїню життєвої енергії, яка дає силу і здоров’я тілу. Не випадково ж у Софії було хворе серце, яке символізувало розбите кохання.

Зі смертю Софії зникає “*нитка гармонії*”, що зв’язувала, поєднувала дві протилежності, якими є творчість і сім’я. О.Кобилянська чітко бачила, що зазнати повного щастя в гармонії цих двох протилежностей надзвичайно складно. Життя художника, як твердить К.Юнг, “не може не бути повне конфліктів, оскільки дві сили воюють у ньому: з одного боку, цілком зрозуміле прагнення нормальної людини до *щастя*, задоволення і безпечності, а з другого боку — нестримна пристрасть до творчості, яка заходить так далеко, що придавлює будь-яку особисту спонуку”⁵. Тому доводиться вибирати. Ганна вибрала творчість, Марта — сім’ю. Кожна по-своєму щаслива, хоч вони й відчувають брак “тої”, що була “самою музикою” і “не могла вижити вповні”.

Любовна трагедія Софії Дорошенко дуже нагадує стосунки Ольги Кобилянської з Осипом Маковеєм. Листувались, зустрічались, любили, хоч ніколи про те не говорили. Не зрозумів (а, може, злякався?) глибини й широти почуттів. Відмовив, відійшов, а коли одружився з іншою, шкодував, бо був нещасливим, “втратив побідний дух” творчості, який старалась піднести Ольга Кобилянська. Вона ж не простила, бо була горда і вважала, що *гордість* — “се одинока зброя жінки, якою вона справді може вдержатися на поверхні життя”, і яка не допустить “*пониження себе самої*” перед негідною людиною” (2, 385). Важко пережила розрив, результатом якого стала тяжка недуга на все життя.

Здається дивним, що письменниця передбачила ці події задовго до того, як вони сталися; вона начебто написала сценарій свого майбутнього. “Коли свідоме життя, — писав Карл Юнг, — стає однобічним або приймає хибну установку, ці образи “інстинктивно” піднімаються на поверхню у снах і баченнях художника чи ясновидця, щоб установити

---

⁵ Юнг К. Цит. праця. — С. 50.

психічний баланс як індивідуальності, так і епохи”⁶. Нагадаємо, що письменниця якраз і жила “однобічним” життям, від якого дуже страждала: “До того неустанна туга вирватися з зачарованого кола домашнього *одностайного життя*, де я мало що знаходила для своєї душі і фантазії, допровадила мене до того, що я, замкнена, дуже маломовна, ... писала...” (5, 236). Недостача завжди мусить компенсуватись. Отже, пишучи художні твори, О.Кобилянська *створювала* для себе *рівновагу* в житті. *Гармонії* письменниця прагнула все життя. У “Valse mélancolique”, наприклад, повістьярка подає образи Ганни і Софії у рівновазі. Ганна — емоційно-бурхлива в житті, “в штуці була поважна й глибока, як море”, а Софія — спокійна і закрито-мовчазна в повсякденні, в музиці — мов напружений клубок нервів, бо їй була віддана цілою душею.

Отже, є всі підстави твердити, що події з особистого життя письменниці посідають важливе місце в створенні оповідання “Valse mélancolique”. Та найбільшу роль тут відіграли внутрішні переживання авторки: “...Я годувалась власними мріями, — писала Ольга Кобилянська в “Автобіографії” 1903 року, — зверталась думками в *глибину душі*, і тому став мені *світ душі* властивим тереном моїх студій і уваг” (5, 216). Саме це спонукало мене звернутись до мікроаналізу “світу душі”, який виявився нерозривним із творами письменниці, “писаними кров’ю” її “серця”.

Властиво, О. Кобилянська показала повноту й багатогранність людської особистості на власному прикладі. Як натура творча вона є синтезом трьох мистецтв: малярства, музики і поезії (слова), взаємопроникнення та взаємодія яких так часто спостерігаються в романтичних творах.

Як психологічний тип О. Кобилянська увібрала в себе всю повноту людських почуттів і прагнень. Вона — і емоційно-бурхлива, і розважливо-сентиментальна, і чуттєво-меланхолійна.

На духовному рівні письменниця показала, що гармонійна особистість поєднує у собі чоловіче, жіноче начало і дух творчості, і тому, незалежно від статі, *ми є тим, чого більше у собі плекаємо*.

До “тріїці” звертаються також інші дослідники. Наприклад, Т.Гундорова в своїй ґрунтовній праці про О.Кобилянську подає “ролі - ідентичності” жінки, як: а) жінка - як - актор; б) жінка - як - діва; в) жінка - як - цінність. При цьому, “жінку - як - цінність” вона розглядає, спираючись на аналіз психоаналітичних цінностей — позицій жінки у Ніцше Жаком Дерріда, який вирізняє “три символічні іпостасі жінки” — кастрованої, каструвальної та стверджувальної. “У творах української письменниці також виділяються три типи жінки, які принципово різняться від ніцшевої системи, оскільки задають цілком інакшу — “жіночу” перспективу оцінки”⁷. Це 1. Жінка - товаришка. 2. Жінка - природа, або жінка самодостатня. 3. Меланхолійна жінка, або “кастрована жінка”.

Очевидним є те, що триєдність є самою суттю особистості О.Кобилянської. Це — закладена програма глибших шарів творчості, яку неможливо не зчитати, аналізуючи твори письменниці.

Кожна окрема душа має в собі Божественне Начало, Трійцю, тому гармонія трьох начал у любові є найвищим бажанням. Саме відчуття дисгармонії у повсякденному житті штовхає письменницю до компенсації цього в творчості. “Не забудьте ніколи про Кобилянську. Якби вона була щаслива, вона не писала б такі новели, як “Valse mélancolique” (Лист О.Кобилянської до П.Тодорова від 26 лютого 1902 р. — 5, 502).

⁶ Юнг К. Цит. праця. — С. 52.

⁷ Гундорова Т. *Femina melancholica*: Стаття і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської. — К., 2002. — С. 138.